

MENTESSÉG

PÉNTEK ORSOLYA: DORKA KÖNYVE

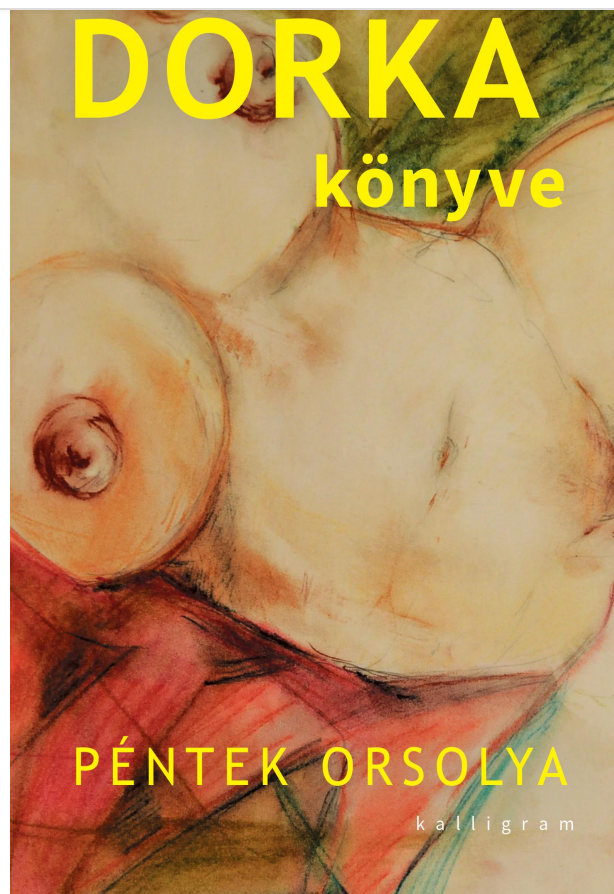
2018. OKT. 22. Írta: Szarvas Melinda

könyvkritika litkult kategóriában

Egészen furcsa helyzetbe került Péntek Orsolya legutóbbi, második regénye, tudniillik aligha túlzás azt állítani, hogy a megjelenése óta az önálló létjogért küzd. A szerző előző, egy regénysorozat nyitódarabjaként megjelentetett műve, [Az Andalúz lányai](#), komoly súlyként nehezedik a legújabbnak, a sort folytató másodiknak az értelmezésére. Ugyanakkor véleményem szerint a *Dorka könyve* jócskán megérdemli a külön figyelmet.

A két regény összekapcsolását természetesen a szerző maga is szorgalmazza:

a művek között (most már) kirajzolódó rengeteg utalás, motívum ugyanúgy ez irányba mutat, mint az alcím – *ikerregény* –, ami mintha azt sugallná, az egyik alkotás olyan, mint a másik, ikrek. Persze értelemszerűen sokkal inkább utal a regények iker főszereplőire, Eszter és Dorka a családragényfolyamban betöltött központi helyzetére. Ennélfogva – be kell látni – némileg szerencsétlen is ez a jelölés, amennyiben a két mű összecserélhetőségét (is) mutatja. Ez a felszínes értelmezés persze csak addig áll, amíg az olvasó a végére nem ér a *Dorka* könyvének.

Azért is nehezen menthető a most megjelent műnek szigorúan az első felőli értelmezése, illetve az a mértékű összehasonlítás, amire az eddigi recepcióban akadt azért példa, mert ezek alapján úgy tűnik, mintha azzal nem is számolnának, hogy valaki épp a *Dorka könyvével* válik Péntek Orsolya olvasójává. Szó sincs arról ugyanis, hogy a szerző eddig megjelent két regénye közül bármelyik is önállóan követhetetlen vagy értelmezhetetlen lenne. Noha sok történet-szál, karakter és motívum összeköti őket, sem a kronológiai, sem egyéb szempontból meghatározható sorrend nem zárja ki azt, hogy valakinek a *Dorka könyve* legyen az első olvasmányélménye az írótól. Ami nehezzé tette a helyzetet, vélhetően az, hogy már *Az Andalúz lányai* megjelenésekor szó esett a tervezett folytatásról, sőt arról, hogy a szerző trilógiában gondolkodik. Kár tud(at)ni az illet. A regényről született kevés kritikák egyikében Szilágyi Zsófia az *ÉS*-ben azt [írta](#), a *Dorka könyve* őt arról győzte meg, „ugyanennek a családnak a történetében nincs már egy harmadik regényre való »anyag«.” Korainak tűnik a megjelenés (és talán a megírás) előtt elmarasztalni egy művet. Meglátásom szerint a *Dorka könyve* a benne megismerhető, több generáció életén keresztül bemutatott család történetével épp azt (is) demonstrálja igencsak meggyőző erővel, hogy a jövő tervezett és ténylegesen bekövetkező eseményei között drámai különbségek mutatkoznak.

A Dorka könyvének központi eleme az idő – a regény első fejezetének

Nemcsak annak révén kap hangsúlyos szerepet, hogy a műből négy-öt generáció történetét lehet megismerni, de a leírás, az elbeszélés módját is elsősorban az idő határozza meg. Ahogy *Az Andalúz lányai* és a mostani kötet között nem lehet kronologikus sorrendet felállítani, úgy egy alkotáson belül sem ez az elsődleges struktúraszervező. Péntek Orsolya olyan megoldást választott (és működtetett bravúrosan) a középpontba emelt család történetének elmeséléséhez, amely minden alkalommal, amikor a szerzői szándéknak megfelelően láthatóvá válik, meglepi és kizökkenti az olvasót.

A történetvezetés nem lineáris, a felidézett idők centrikus körökként gyűrűznek egymásba,

az olvasó újra és újra dekódolja, milyen évben jár és kinek az elbeszélői szövegét olvassa. Ez a művelet (tekintve, hogy nem fárasztó az olvasónak) nem terheli a szöveget, épp ellenkezőleg: ez adja a dinamikáját. Mindez a játék a szerző remeklésének eredménye: noha a címből és az első fejezetből is egyértelműen tudható, hogy az elsődleges elbeszélő Dorka, a családi történeteket nagyon sok esetben egy másik generáció tagja (a kötet első felében például többnyire a nagymama) meséli a gyerek ikerpárnak, ami viszont továbbra is Dorka visszaemlékezésének része. Az ekképpen egymásra rétegzett idősíkok kellően hosszasan vannak megjelenítve ahhoz, hogy az olvasó többször is elfeledkezhesen az elsődleges elbeszélői pozícióról, és – ahogy a regényben szereplő gyerekek – a nagyszülők elmeséléseiként hallgassa a történeteket. Az ilyen szakaszok ideális hosszának megtalálásához nagyon jó szerzői (és szerkesztői) érzék kellett, valamint némi kockázatvállalás is. Tudniillik a *Dorka* könyve kapcsán nemcsak az elbeszélő időről lehet megállapítani, hogy szokatlanul hosszú (az Osztrák–Magyar Monarchia ideje a Kádár-kori gyerekkor, a rendszerváltás, valamint a jugoszláv háborúk és a kétezres évek jelennek meg a történeteken keresztül), de maga az olvasás is több időt igényelhet. „Idő kell gondolkodni a régi dolgokról.” (12.) Péntek Orsolya könyve egy lassú folyású, bizonyos értelemben klasszikus családragény, ám mégsem szokványos. Legnagyobb bátorsága a tempó ilyen mértékű visszafogásában rejlik, újítása pedig a családragény műfajának újrahangolásában.

A szerző nem az eseményekre helyezi a hangsúlyt, inkább a körülmények lassú változásának megmutatására,

ennélfogva a *Dorka* könyve nem bővelkedik akciódús jelenetekben. Az ikerpár festővé lett tagja kapcsán olvasható: „a teret kell lerajzolni. Nem tárgyat, hanem ami körülötte van.”

változatokként értelmeződnek, amelyek megmutatásához szükségszerű ismétlések alakítják a szövegstruktúrát (sőt, ahogy arról már volt szó: a két kötetet is ilyen megoldásokkal köti össze a szerző). A generációról generációra megjelenő tulajdonságok – amellet, hogy összekapcsolják a családtagokat – a finomhangolásra, az *ugyanolyan* lehetetlenségére is felhívják a figyelmet.

„[M]inden történet annyiféleképpen létezik, ahányan elmesélik. Talán én is annyiféle vagyok, ahányan elmesélnek.” (33.)

Lehet erre mint ismert frázisra legyinteni, de Péntek Orsolya arra kényszerít regénye 408 oldalával, hogy ezt az állítást komolyan vegyük. Tudniillik, ebből következően hősei nem kész jellemmel vagy biztos éntudattal rendelkeznek, hanem mentesek a kategorikusan meghatározható minősítésektől, ahogy minden esemény is. „– Nem tudom, mi vagyok – mondtam neki. – Azt hiszem, az emberek nagy része nem tudja, csak elkezd úgy viselkedni, ahogy él – tettem hozzá [...]. – Maga egyszerűen Theodóra – mondta az öreg, és a névtáblámra mutatott, amit ki kellett tűznöm azon a délutánon. – Majd megérti – tette hozzá, és feladta a kabátomat.” (349.) A mindenkori értékítéletek kikezdhetségére figyelmeztet a szerző, arra, hogy minden vélemény (vonatkozzon bárkire vagy bármire) meghatározó és sosem leíró jellegű, csakis megfogalmazója szempontjából értelmezhető, sőt, elsősorban róla és nem a tárgyról szól. Minél több a nézőpont, illetve a vélemény, annál teljesebb a véleményezetről kialakítható kép. Az eredendő *mentesség* az, amelyet Péntek Orsolya transzparensten bemutat legújabb regényében. S ez az a szempont, amely *Az Andalúz lányai* című kötet után – nem a sok ismerős szereplő és esemény dacára, hanem épp újabb értelmezésük révén – a *Dorka* könyvének a létjogosultságát is adja. Felszínesnek tűnő olvasat *ismertnek* tekinteni azt, ami *ismerős*.

Nemcsak az idővel bánik rendkívül tudatosan a szerző, de a regényből kirajzolódó térszerkezet is hasonló hatású.

és szekszárdi dédapák, budai és pécsi nagyszülők". A kötet legutolsó, a tartalomjegyzék után található oldalán a családfa ágrajza található. A családtagok azonosítását segítő párszavas információk tulajdonképp a földrajzi hálózatot is láthatóvá teszik. A család értelmezhetőségét az idő és a tér fogalma felől is árnyalja a szerző. Olyan kérdéseket vet fel a szereplők sorsát bemutatva mint például, hogy vajon mi tesz családdá egy emberi közösséget? A közös régmúlt? Az, hogy tagjai egy helyen élnek? Meghatározható-e az ideális szülő-gyerek kapcsolat? Mennyiben változott a generációk egymáshoz való viszonya az idők során? A legutóbbi idézetből jól látszik, hogy a család e kérdésekkel körüljárható fogalma mellett

Péntek Orsolya jócskán kikezdi az egyértelműen meghatározhatónak tételezett nemzetiségi kategóriák alkalmazhatóságát is.

Ez az egyébként határozott gesztus – csakúgy, mint a *mentesség* érzékeltetése vagy az említett kérdésekre adható válaszok – a szöveg háttérében húzódik meg, vagyis a *Dorka könyve* a legkevésbé sem didaktikus. A szerző ezeket a gondolati tartalmakat, amelyekre nyilvánvalóan épít, nem erőlteti az olvasóra, ám meghatározó jelenlétük a mű mélységét jelzik. Mindennek köszönhető, hogy a *Dorka könyve* olyan regény, amely erős hatással van az olvasóra. A tudatosan visszafogott tempó, a rendkívül kiterjedt idő- és térbeli háló (és az abban való eligazodás), a sok újra és újra felbukkanó, a szereplők személyiségét egymáshoz és akár egymásba is játszó ismerős jegy egyszerre teremt a figyelem kikényszerítése révén is rabul ejtő világot és akár kényelmetlen perceket is, amennyiben a gyors befogadás felszínességével szembesít.

Péntek Orsolya kötetének borítója (amely alapjául szolgáló festmény a szerző alkotása) remekül jellemzi a regényt, amely ugyancsak nem harsány, nem feltűnősködő, ám közelebbről megismerve láthatóvá válnak azok a kimondottan bátor vonásai, amelyek igazán izgalmas szöveggé teszik.

Péntek Orsolya: *Dorka könyve*, Kalligram, Budapest, 2017.

A borítókép Péntek Orsolya *Dél-Spanyolország* című festménye.

címkék: Az Andalúz Lányai, Dorka Könyve, Kalligram, Péntek Orsolya, Szarvas Melinda

[Tetszik](#) [Megosztás](#) 29 embernek tetszik. [Regisztrálj](#), hogy megnézd, mi tetszik az ismerőseidnek.

[Tweet](#)

szerző: **Szarvas Melinda**

[honlap](#) [e-mail](#)

Adatvédelmi és Cookie tájékoztató

doktori képzésben kutatásai során a vajdasági irodalom kialakulásával, kritikusként elsősorban ugyanennek az irodalmi közegnek a kortárs jelenségeivel foglalkozik. A Műhely folyóirat szerkesztője, első tanulmánykötete Tükörterem flamingóknak címmel jelent meg (2018, FISZ).

0 hozzászólás

Rendezés: **Legújabb**

Hozzászólás írása...

Facebook Hozzászólások modul

HA TETSZETT A BEJEGYZÉS, EZEK IS ÉRDEKELNI FOGNAK:

Közép-Európa
középeurópáz(ik)

„Valami I

Keresés

Keresés...

Keresés

KULThírek

80 művész a jubileumi Nyári Tárlaton

21 ápr 2019

Pályázat a leégett Notre-Dame felújítására

18 ápr 2019

Durhamé az idei első Arany Oroszlán

17 ápr 2019

Interaktív térkép 200 ezer népdallal

16 ápr 2019

Múltidézés a Fortepannal az MNG-ben

15 ápr 2019

KULTprogramok

<<	2019. ápr.						>>
h	k	s	c	p	s	v	
1	2	3	4	5	6	7	
8	9	10	11	12	13	14	
15	16	17	18	19	20	21	
22	23	24	25	26	27	28	
29	30	1	2	3	4	5	

Események

5. Magyar Filmhét

- 2019. ápr. 22. - 2019. ápr. 27.
- Budapest

Carmen Maura Retrospektív//Asszonyok a teljes idegösszeomlás szélén

- 2019. ápr. 24.

- o 2019. ápr. 25. - 2019. ápr. 28.
- o Budapest

Nagy Táncválasztó

- o 2019. ápr. 28.
- o Budapest, Debrecen, Győr, Kecskemét, Pécs és Szeged

Carmen Maura Retrospektív//Jaj, Carmela!

- o 2019. máj. 01.
- o Budapest

KULTER kulter.hu
15 217 kedvelés

Tetszik az oldal
Megosztás

Az ismerőseid közül te lehetsz az első, akinek ez tetszik.

Archívum

IMPRESSZUM | SZERZŐINK | TÁMOGATÓK & PARTNEREK | ADATVÉDELMI TÁJÉKOZTATÓ